

Bod č. 3: Prevencia kriminality páchanej na senioroch. Opatrenia samosprávy na elimináciu kriminality páchanej na senioroch.

V súlade s uznesením vlády 807/2011, ktorým bol schválený návrh Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti na roky 2012- 2014 a s Národným programom aktívneho starnutia na roky 2014-2020 zabezpečuje Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „MV SR“) preventívne aktivity na ochranu seniorov.

Prevencia predstavuje cieľavedomé pôsobenie štátu, vládnych organizácií, cirkví, občianskych združení, podnikateľských subjektov a vzdelávacích inštitúcií pri zvyšovaní povedomia obyvateľstva, ktoré má prispieť k tomu, aby sa obyvatelia nestali páchatelmi alebo obeťami trestných a iných protispoločenských činov. Podľa zákona č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov je inou protispoločenskou činnosťou konanie, ktoré je priestupkom alebo iným správnym deliktom. Za inú protispoločenskú činnosť sa považuje aj konanie, ktoré nie je priestupkom alebo iným právnym deliktom, ale pôsobí negatívne na spoločnosť. Obsahom stratégie je diferencovaný a citlivý prístup v rodinnom, školskom i spoločensko-komunálnom prostredí, vytvorenie možností pre vhodné využívanie voľného času a taktiež vytváranie takej hierarchie hodnôt a postojov ľudí, ktoré sú založené na úcte k človeku, zdraviu, životu, spoločenským, etickým, morálnym normám a zákonom. Zákonnosť a poriadok v štáte, bezpečnosť jeho občanov sú východiskom pre zdravý vývoj každej spoločnosti.

Jednou z ohrozených skupín obyvateľstva, pre ktorú je potrebná ochrana prostredníctvom prevencie sú seniori, ktorí sa ľahšie stávajú obeťou trestných činov. Často pre svoju dôverčivosť, dobrosrdečnosť, ochotu pomôcť, bezbrannosť, zlý zdravotný stav a v neposlednom rade i pre svoj vysoký vek. Za seniora považujeme osobu definovanú v Zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov kde § 139 ods. 1 písm. e) Trestného zákona definuje chránenú osobu a § 127 ods. 3) Trestného zákona stanovuje, že osobou vyššieho veku je pre účely Trestného zákona osoba staršia ako 60 rokov.

Porovnanie štatistických údajov o obetiach trestných činov za roky 2012 až 2014, viď príloha č. 1- grafické zobrazenie počtu obetí trestných činov vo veku nad 60 rokov, ukazuje nárast celkového počtu obetí nad 60 rokov. Príloha č.2 - tabuľka „Obete kriminality“ v porovnaní rokov 2013 a 2014 vykazuje nárast percentuálneho podielu obetí seniorov na celkovom počte obetí trestných činov, z toho najvyšší nárast v členení podľa druhu kriminality tvoria krádeže, a to o 3,17 %. Násilná kriminalita na senioroch vzrástla o 1,63 %. Nárast obetí seniorov bol u celkovej kriminality zaznamenaný o 1,85%. Súvislosti medzi týmito jednotlivými druhmi kriminality poukazujú na to, že ide väčšinou aj o tzv. špecifickú kriminalitu na senioroch, do ktorej možno zahrnúť (v závislosti od trestno-právnej kvalifikácie skutku) ekonomickú kriminalitu (podvod, sprenevera), majetkovú kriminalitu (krádež) a násilnú kriminalitu (lúpež, porušovanie domovej slobody, nátlak). Táto trestná činnosť je páchaná sofistikovaným a organizovaným spôsobom, cielene na senioroch, pod rôznymi vymyslenými legendami, citlivo je vnímaná verejnosťou a vykazuje určitý stupeň latentnosti (seniori neoznamujú túto trestnú činnosť). Príloha č.3 - tabuľka „Špecifická kriminalita a okolnosti, ktoré viedli k spáchaniu trestnej činnosti alebo ju umožnili – legendy“ štatisticky zobrazuje evidovaný výskyt špecifickej kriminality a spôsoby jej páchania.

K jednej z najpoužívanejších legiend patrí tzv. „vnuk“, ktorej modus operandi spočíva v tom, že páchatel volá seniorovi na telefónnu linku ako jeho príbuzný (najčastejšie vnuk) a žiada požičať peniaze na rôzne účely (napr. kúpa auta, darček pre rodičov). Ďalšou rozšírenou legendou je tzv. „kamión“, pri ktorej páchatelia oslovujú seniorov priamo na ulici s tým, že potrebujú požičať peniaze na operáciu ich príbuzného, ktorý mal ťažkú dopravnú

nehodu s kamiónom a leží v nemocnici. K nemenej používaným legendám patrí legenda, tzv. „služby“, pri ktorej páchatelia vystupujú najčastejšie ako pracovníci plynárni, elektrárni, vodárni, sociálnych úradov, poisťovní, farských úradov, dôchodkových úradov, či iných inštitúcií a oslovujú seniorov priamo v ich domácnostiach pod zámienkou, že im prišli vrátiť preplatok alebo inkasovať nedoplatok za poskytnuté služby (napr. voda, plyn) alebo im prišli vymeniť, či skontrolovať elektromery, vodovodné potrubie, či zvýšiť dôchodok alebo vyplatiť sociálny príspevok. Páchatelia tiež často oslovujú seniorov pod „inými legendami“, nakoľko nie je možné všetky legendy vymenovať. Medzi iné legendy možno zaradiť všetky ostatné zámienky (ľsti), ktoré páchatelia používajú na oklamanie seniorov a získanie ich dôvery. Z najčastejšie používaných iných legiend možno spomenúť napr. predaj tovaru (napr. hrnce, nože, masážne prístroje, zdravotnícke potreby), nezištná pomoc (napr. pri domácich prácach, odvoze smetí, platení šekov, dovoze dreva), výkup alebo darovanie obnoseného šatstva, odkaz susedovi, návšteva, balík pre syna, oprava motorového vozidla, vrátenie požičaných peňazí, rozmenenie peňazí, výmena okien, výkup kníh a obrazov alebo predstieranie nevoľnosti.

Vzhľadom na výskyt tejto špecifickej kriminality a vysoké zistené škody v roku 2013 vo výške 404 000 € a v roku 2014 vo výške 472 000 €, ktoré boli spôsobené seniorom je potrebné i naďalej venovať pozornosť kvalite a kvantite prevencie kriminality a oboznamovať v rámci nej s týmito legendami verejnosť, ako aj vykonávať prevenciu u ostatných druhoch kriminality, so správaním sa v cestnej premávke, poskytovať všeobecné informácie smerujúce k základným návykom bezpečného správania sa seniorov, s cieľom zvýšenia ich vlastnej bezpečnosti a ochrany pred negatívnymi sociálno-patologickými javmi.

Preventívne aktivity MV SR vychádzajú zo Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2012 – 2015. Cieľom je zníženie kriminality a inej protispoločenskej činnosti pričom tento dokument predstavuje východisko pre preventívne programy a projekty na národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Rada vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality zverejňuje na internetovej stránke MV SR výzvy na predkladanie projektov. Tieto projekty následne schvaľuje a poskytuje dotácie na ich financovanie z rozpočtu MV SR.

V rokoch 2012 až 2014 boli výzvy vo všeobecnosti zamerané na všetky tri druhy prevencie, ktorými sú sociálna prevencia kriminality, situačná prevencia kriminality a viktimačná prevencia kriminality. V týchto súvislostiach MV SR poskytlo v rokoch 2012 až 2014 dotácie na realizáciu projektov z výzvy Rady vlády SR pre prevenciu kriminality okrem tých, ktoré sa týkajú všetkých občanov vrátane seniorov, aj na 17 projektov vo výške 72 690 € realizovaných subjektmi, ktorých cieľom bola najmä ochrana a bezpečnosť seniorov, prostredníctvom realizovaných prednášok, besied riešením konkrétnych prípadov a distribúcie informačných materiálov.

K uvedenej špecifickej kriminalite okrem toho MV SR zorganizovalo v roku 2014 a v roku 2015 v spolupráci s Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, Seniorským informačným centrom, Zväzom telesne postihnutých, Jednotou dôchodcov, Fórum seniorov, samosprávou miest a obcí, občianskymi združeniami, klubmi dôchodcov, domovmi sociálnych služieb, cirkvou a médiami početné stretnutia so seniormi. Zamerali sa najmä na témy, ako sa nestáť obeťou rôznych podvodníkov pri nátlakových predajných akciách alebo pri kontaktovaní telefónom, oslovení na ulici či falošných poskytovateľoch služieb. Stretnutia sa konali v rôznych mestách a obciach Slovenskej republiky vo všetkých krajoch.

Poznať príčiny, prečo sa seniori stávajú obeťou trestného činu, je dôležité aj pre samotných seniorov. Príslušníci PZ v prednáškach pri stretnutiach so seniormi, preto poukazujú na dôverčivosť starších ľudí, na ochotu pomáhať, na ich bezbrannosť, psychický či zdravotný stav, ale oboznamujú ich aj s typológiou páchatel'ov, s ich psychologickým

prístupom k manipulácii, poukazujú na ich pohyb v skupinách, na typy trestných činov páchaných na senioroch, ako sú krádeže, lúpeže, podvody porušovania domovej slobody, zneužitie platobnej karty atď. Seniorom pracovníci prevencie zároveň poskytujú v spolupráci s miestnou políciou aj praktickú pomoc pre podanie trestného oznámenia a konkrétne informácie, ako postupovať, ak sa už podvod stal. Prítomní seniori sú oboznamovaní s právami spotrebiteľov a s postupmi, ako sa brániť voči úžerníckym praktikám nebankových subjektov a následným exekúciám aj prostredníctvom brožúr vydaných Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky v spolupráci s občianskym združením Brániť sa oplatí.

Ide o brožúry: Ochrana občanov pred úžerou a úžerníckymi praktikami nebankových subjektov; Ako sa brániť proti nekalým praktikám nebankových subjektov a následným exekúciám; Ako sa brániť proti nekalým praktikám podomových predajcov „Šmejdiv“.

MV SR poskytuje pre účely preventívnych aktivít informačné letáky, ktoré boli distribuované jednotlivým útvarom PZ, a ktoré sa ďalej využívajú na úseku komplexnej prevencie v boji proti špecifickej kriminalite a protiprávnej činnosti voči seniorom na predajných akciách. Predmetné informácie sú verejnosti prístupné aj prostredníctvom webovej stránky:

<http://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=radime-seniorom-ako-sa-nestat-obetou-podvodnikov-a-zlodejov>,

- <http://www.minv.sk/?seniori>

- <http://www.minv.sk/?podvody-na-senioroch>.

Informácie o prevencii kriminality poskytuje MV SR verejnosti prostredníctvom elektronických (napr. RTVS, TA3, Markíza) a printových médií.

K zvýšeniu informovanosti o trestnej činnosti páchanej na senioroch prispieva aj poskytovanie rád a odporúčaní oznámeniami aj v miestnych a obecných rozhlasoch, ako aj zverejňovanie upozornení na informačných tabuliach v obciach a mestách. Počas roka 2014 sa za účelom predchádzania trestnej činnosti páchanej na senioroch uskutočnilo 153 preventívnych aktivít.

MV SR zabezpečuje prevenciu kriminality všetkých druhov trestných činov prostredníctvom ďalších projektov a aktivít. Tie, ktoré sa týkajú najmä seniorov, sú napr.:

- Celoslovenský preventívny projekt „**Bezpečná jeseň života**“. Projekt ponúka seniorom a osamelo žijúcim ľuďom konkrétne rady a odporúčania, ako zvýšiť svoju bezpečnosť doma i na ulici a ako predchádzať situáciám, pri ktorých by sa mohli stať obeťou trestného činu. V informačnom letáku k projektu sú spracované témy: Ako si zabezpečiť majetok, Ako sa správať bezpečne na ulici, Ako sa vyhnúť podvodom, Ako sa správať v cestnej premávke, Ak sa niečo stane. Leták obsahuje tiež dôležité telefónne čísla. Projekt realizujú od decembra roku 2012 policajti krajských a okresných riaditeľstiev PZ zaradení na úseku prevencie. V roku 2014 sa uskutočnilo na Slovensku 404 stretnutí s účasťou 19 291 seniorov. V prvom štvrtroku roku 2015 to bolo 57 stretnutí s účasťou takmer 2 500 seniorov.

- V projekte „**Seniori – list seniorom**“, ktorý je v pôsobnosti Krajského riaditeľstva PZ v Bratislave, sa policajti zaradení na úseku prevencie zameriavali na zvyšovanie právneho vedomia občanov vo veku 55 rokov a vyššieho, na znižovanie miery ich účasti v pozícii obeť trestného činu a upozornenie na podomových podvodníkov. V roku 2014 sa v rámci projektu za uskutočnilo 30 stretnutí s účasťou približne 2100 seniorov.

- Projekt „**Vybrané aspekty domáceho násillia**“ sa realizuje na úseku prevencie Okresného riaditeľstva PZ v Martine. Jednou zo skupín adresátov, ktorým boli určené

prednášky a besedy k tejto problematike, boli seniori. Zámerom uvedeného projektu je základná právna orientácia v problematike domáceho násillia, ktorému sú vystavené aj osoby vyššieho veku.

- Aktivity v oblasti výmeny skúseností a vzdelávania vykonával Úrad kriminálnej polície Prezídia PZ ako lektor na konferencii organizovanej občianskym združením Fórum pre pomoc starším v Bojniciach k problematike zneužívania seniorov (október 2013 a november 2014), na medzinárodnom seminári „Medziodborovým vzdelávaním k zvýšeniu bezpečnosti seniorov“ v Českej republike, taktiež uskutočnil celoslovenské inštruktážno-metodické zamestnania a koordinačné porady pre službu kriminálnej polície, službu poriadkovej polície a útvary prevencie za účelom výmeny informácii o stave a vývoji trestnej činnosti podvodov a krádeží páchaných na senioroch a protiprávnej činnosti voči seniorom na predajných akciách (rok 2013 a 2014),

- Na úseku služby dopravnej polície PZ sa konalo viacero preventívnych akcií, nakoľko seniori tvoria významné zastúpenie v počte nemotorových účastníkov cestnej premávky. Preventívne aktivity boli zamerané aj na zvyšovanie ich bezpečnosti, či už v postavení chodca alebo cyklistu. V spolupráci s inými subjektmi dopravno-bezpečnostné akcie boli zamerané na preventívne opatrenia vzťahujúce sa na kontrolu dodržiavania povolenej rýchlosti, požívania alkoholických nápojov a iných návykových látok pred a počas jazdy, technickej spôsobilosti motorových vozidiel, povinného vybavenia motorových vozidiel, poskytnutia prvej pomoci, ktorých cieľom bolo pozitívne ovplyvnenia vývoja dopravnej nehodovosti a zvyšovanie právneho vedomia účastníkov cestnej premávky. Účastníci cestnej premávky boli upozorňovaní na povinnosť a význam nosenia reflexných prvkov, s cieľom naučiť ich chrániť si vlastný život a zdravie.

- Pri príležitosti Svetového dňa bielej palice sa každoročne uskutočňuje celoslovenská dopravno-preventívna akcia „**Biela palica**“ v spolupráci s Úniou nevidiacich a slabozrakých Slovenska, ktorej cieľom bolo upozorniť vodičov na chodcov so zrakovým postihnutím, ktorí sa pohybujú s bielou palicou či vodiacim psom.

- V rámci dohľadu nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky hliadky PZ zamerali aj na najzraniteľnejších účastníkov cestnej premávky – chodcov a cyklistov, ktorým boli v duchu hesla „**Vidieť a byť videný**“ rozdávané reflexné prvky.

- Počas letnej turistickej sezóny boli vykonané preventívne kontroly za účasti Slovenského Červeného kríža zamerané na preverenie úrovne vedomostí vodičov z poskytovania prvej pomoci v súvislosti s cestnou premávkou, obsah a druhy lekárničiek pre cestnú dopravu.

- V podmienkach Hasičského a záchranného zboru sa aktivity v oblasti prevencie kriminality vo všeobecnosti zameriavajú na predchádzanie vzniku požiarov formou upozorňovania občanov na porušovanie predpisov na úseku ochrany pred požiarom a s tým súvisiace možné následky, príčiny vzniku požiarov. Verejnosť oboznamujú aj s možnosťou uplatnenia právnej zodpovednosti v prípade porušenia predpisov vo forme finančného postihu občana alebo fyzickej osoby. V rámci výkonu štátneho požiarneho dozoru sú vykonávané protipožiarne kontroly v ústavoch sociálnej starostlivosti, domovoch a kluboch dôchodcov, ako aj besedy a prednášky o požiarnej prevencii.

Kriminalita páchaná na senioroch má nielen miestny, regionálny, národný, ale i medzinárodný rozmer. Mnohé z uvedených praktík páchatel'ov sa takmer identickým spôsobom páchajú aj v rôznych členských krajinách Európskej únie. Snahu o čo najvyššiu úroveň prevencie MV SR realizuje aj v rámci bilaterálnych vzťahov najmä s Českou

republikou, hlavne pri vzájomnej výmene skúseností, informácií, ako i aktívnou účasťou na konferenciách a seminároch, spolupracou s expertmi Ministerstva vnútra Českej republiky a s inými organizáciami aktívnymi v prevencii kriminality v Českej republike.

Na úrovni spolupráce s krajinami Európskej únie v rámci Európskej siete pre prevenciu trestnej činnosti bude MV SR počas predsedníctva SR v Rade Európskej únie v roku 2016 na súťaži „Európska cena za prevenciu kriminality“ (“European Crime Prevention Award – ECPA”) organizovať túto súťaž na tému „Prevencia kriminality páchaná na senioroch“.